

اصول تأمین مودت و رحمت در خانواده در اندیشه‌های امام خامنه‌ای علیه السلام

طاهره ماهرزاده^۱، فاطمه بختیارزاده^۲

چکیده

خانواده، کوچک‌ترین نهاد و مهمترین نظام اجتماعی است که نقش مهمی در پیشرفت و توسعه جامعه دارد. شاکله اولیه تمام انسان‌ها ابتدا در خانواده شکل می‌گیرد. خانواده‌ای که بنای آن براساس مودت و رحمت استوار شده باشد اعضای آن، شخصیتی متعادل و سالم خواهند داشت و زمینه رشد و تعالی آن را فراهم می‌کنند. انتقال فرهنگ‌ها و تمدن‌ها و حفظ اصول و عناصر اصلی یک تمدن و یک فرهنگ در جامعه به برکت خانواده متعادل انجام می‌شود. اندیشه‌های رهبر فرزانه و حکیم که دانشمند برجسته جهان اسلام و متفکر زمان شناس است در ترسیم جایگاه خانواده و راه‌های کسب آرامش و محبت در خانواده بسیار راه‌گشاست. نوشتار حاضر به روش توصیفی-تحلیلی و با استفاده از منابع کتابخانه‌ای درصدد است که با تحلیل بیانات مقام معظم رهبری علیه السلام، راهکارهای بهداشت روانی خانواده را با تأکید بر مودت و رحمت تبیین کند. یافته‌های پژوهش نشان می‌دهد که در دیدگاه مقام معظم رهبری علیه السلام، رعایت تقوا، احساس مسئولیت اعضای خانواده، اعتماد و وفاداری و محبت و احترام متقابل، اهمیت به مسائل جنسی در چهارچوب خانواده، رعایت حجاب و عفاف و رعایت نقش‌ها در خانواده از اصول مهم در تأمین مودت و رحمت در خانواده هستند.

واژگان کلیدی: خانواده، اصول مودت، خانواده سالم، پیشرفت جامعه، اندیشه امام خامنه‌ای.

۱. دکتری گروه قرآن و حدیث، مجتمع آموزش عالی بنت‌الهدی، جامعه‌المصطفی العالمیه، قم، ایران.

Email: mahrozadeh@gmail.com

ORCID: 0000-0002-2140-0885

۲. دانش‌پژوه سطح ۳ مشاوره خانواده با رویکرد اسلامی، جامعه‌الزهر، قم، ایران. (نویسنده مسئول)

Email: fbktm1354@gmail.com

ORCID: 0000-0002-2140-0885

۱. مقدمه

خانواده از منظر رهبر معظم انقلاب رحمته الله، همان خانواده‌ای است که فرمود: «کلمه طیبه یعنی، آنچه پربرکت است و از درونش چشمه زاینده می‌جوشد و آثار خیر از او می‌تراود». (علی اکبری، ۱۳۹۲) خانواده که سلول‌های پیکره جامعه است برای آنکه منشأ برکات و دریافت‌کننده تفضلات و فیوضات رحمانی شود باید راه در مسیر بندگی بیپوید و از چشمه ولایت بنوشد تا به سرمنزله مقصود برسد. برای رسیدن به آن هدف والا راه‌هایی هست که انسان باید به آنها پانهد و ریسمان‌هایی هست که خالق زیبا از آسمان‌ها فراروی انسان نهاده تا دست به آنها بگیرد و بر بلندای جهان، پرچم اسلام ناب محمدی صلی الله علیه و آله را در پرتو امام حق و در سایه سار ولایت برافروزد. مقاله حاضر به‌روش توصیفی - تحلیلی و با استفاده از منابع کتابخانه‌ای، راهکارهای تأمین مودت و رحمت را بررسی می‌کند.

۲. پیشینه

باتوجه به تحقیقات مختلف، کتاب‌ها و مقالات زیادی در زمینه مودت و رحمت در خانواده نوشته شده است که هریک از ابعاد مختلف این موضوع را بررسی کرده‌اند. آیت‌الله جوادی آملی (۱۳۷۵) در کتاب زن در آینه جمال و جلال، مهر و عطوفت در خانواده را عامل مهم بیان کرده و پایه تشکیل خانواده را مهر و مدیریت می‌داند. دکتر احمد بهشتی (۱۳۸۷) در کتاب خانواده در قرآن به مواردی مانند سنخیت زوجین در ایمان، احسان، کفایت، حسن معاشرت، خودسازی والدین و... اشاره می‌کند. شهید مطهری (۱۳۷۸) در کتاب نظام حقوق زن در اسلام، تفاوت‌های زن و مرد را بررسی کرده و بانام تساوی حقوق آری تشابه خیر، این تفاوت‌ها را شاهکار خلقت دانسته و راز سعادت خانواده را در پذیرش این تفاوت‌ها و رعایت احکام اسلام می‌داند. کتاب سبک زندگی اسلامی با تأکید بر اندیشه‌های مقام معظم رهبری رحمته الله از حسین عندلیب و عابدین سیاحت اسفندیاری (۱۳۹۷) در یک فصل به بیان اصل محبت در قالب عامل تحکیم خانواده می‌پردازد.

در مقاله‌های بررسی شده نیز هریک از زوایای خاص، این مسئله را مطرح کرده‌اند مانند مقاله شاخصه‌های خانواده موفق نوشته مریم شریعتی (۱۳۹۷) که به سه ویژگی ایمان، مودت و رحمت اشاره کرده است. در مقاله تحلیل تربیتی- روان‌شناختی آرامش خانواده در پرتو مودت و رحمت با نگاهی به هرم سه‌بعدی نفس نوشته سید احمد رهنمایی (۱۴۰۱) ایمان، عاطفه و شناخت بررسی شده است. اکرم حسینی (۱۳۸۳) در مقاله تحکیم خانواده در آموزه‌های قرآنی به عناوینی مانند دینداری و تعهدات الهی، حسن معاشرت، تثبیت نقش‌ها، ریاست مرد و تمکین زن و حفظ شئون فردی توجه کرده است. نکته مهم اینکه در این پژوهش‌ها اگرچه از دیدگاه قرآنی و دینی به این مسئله پرداخته شده است، ولی خلأ یک نگاه ویژه ازسوی یک دانشمند و متفکر برجسته و یک حکیم و قرآن‌شناس جهان اسلام در مقالات بسیار نمود دارد. نوشتار حاضر بر آن است تا دیدگاه‌های حضرت آیت‌الله خامنه‌ای علیه السلام را بیش از پیش نمایان کند.

۳. مفهوم‌شناسی

۳-۱. خانواده

خانواده در فرهنگ معین به معنای خاندان، اهل خانه، اهل بیت، تیره، مجموعه افرادی که پیوند سببی یا نسبی دارند و زیر یک سقف زندگی می‌کنند، آمده است. (معین، ۱۳۶۲، ص ۳۰۱) در لغت‌نامه دهخدا آمده است: «خانواده به معنای خاندان، دودمان، یگانه سازمان اجتماعی بادوام و همگانی که از دیرباز در زندگی بشرهای ماقبل تاریخ وجود داشته و حتی قبل از عبادتگاه و دولت و هر سازمانی که برای تمرکز فعالیت انسان به وجود آمده است» (دهخدا، ۱۳۸۵). مرکز آمار، خانواده یا خانوار را افرادی می‌داند که باهم در یک اقامتگاه زندگی می‌کنند، با یکدیگر هم خرج هستند و باهم غذا می‌خورند. قرآن کریم واژه اهل را در سوره‌های متعدد به معانی مختلف از جمله خانواده، زن و فرزند و اهل خانه به کار برده است. برای مثال در آیه ۳۵ سوره نساء، زبیدی اهل را به معنای عشیره و نزدیکان می‌داند (زبیدی، ۱۳۸۵، ۳۵/۱۴).

سازمان ملل متحد (۱۹۹۴) در آمار جمعیتی خود، خانواده را چنین تعریف می‌کند: «خانواده یا خانوار به گروه دو یا چند نفره‌ای گفته می‌شود که باهم زندگی می‌کنند، درآمد مشترک برای غذا و دیگر ضروریات زندگی دارند و از راه خون، فرزندخواندگی یا ازدواج باهم نسبت دارند». در تعریف اسلامی، خانواده با ازدواج یک زن و مرد تشکیل می‌شود که اهدافی دارد، ولی هدف اصلی آن در جوامع اسلامی بقای نسل و به دنیا آوردن فرزندان است. در نگاهی به نسبت سنتی، خانواده بهنجار را زن و شوهری تشکیل می‌دهند که باهم پیمان ازدواج بسته‌اند و فرزند ییولوژیک دارند. بدیهی است که در این تعریف، نقش زن و مرد روشن است. زن، مسئولیت فرزندان و کارهای منزل را برعهده دارد و مرد، مسئول امور اقتصادی و تأمین معاش و اقتدار نهایی را برعهده دارد. هرچند امروزه این تعریف مورد توجه نیست، اما تعریف جایگزین کاربردی هم از خانواده وجود ندارد.

کنش اساسی هر خانواده، فراهم کردن تحول و رشد شخصی و نوعی است. این تحول، مستلزم بودن محیطی محافظ یا نگه‌دارنده است. محیطی که بتواند خود آسیب پذیر فرد را در برابر ناملایمات حفظ کند و فرد مجبور نباشد از بودن و هستی خود برای مبارزه با این ناملایمات هزینه کند. وقتی فرد در خانواده عمل می‌کند واکنش‌ها و پاسخ‌های فرد به محرک‌های بیرونی شکل می‌گیرد. این واکنش‌ها یا تنظیم پاسخ‌گری فرد باید با محوریت عقل فطری و به تدریج، تحول عقل خداسو سازمان یابد. والدین در خانواده، سازمان‌دهنده ادراک افراد از خود، دنیا، مبدأ و معاد هستند. چنانچه این کنش به خوبی مدیریت نشود انواع اختلالات روان شناختی در افراد به وجود می‌آید؛ زیرا افراد با ادراک ناقص از واقعیت تحول می‌یابند. (جان بزرگی و دیگران، ۱۴۰۲، ص ۸)

۳-۲. مودت

مودت از ود به معنای دوست داشتن چیزی و آرزوی بقای آن است. (راغب اصفهانی، ۱۳۷۴، ص ۵۱۶) مودت، آن دوست‌داشتنی است که با اظهار علاقه و جلوه یافتن دوستی ملازم است. مودت بر وزن مفعله، ثبات و دوام عمل و شدت و قوت تأثیر فعل را افاده می‌کند. چنین دوست‌داشتنی در خانواده کلیدی است. واژه مودت به نقل از ابن سیده (۱۴۲۱)، واژه‌های ودا با

کسره، ضمه و فتحه (ود) و وداد و موده و مودد، همگی مصادر واژه (ود) هستند که معنای احب می‌دهد (ابن منظور، ۱۳۷۴، ۱۷۷/۱۵). ازاین‌رو، موده مصدری در قالب اسم مصدر و به معنای دوستی و مهرورزی است. مودت به معنای صداقت، مهربانی، خیرخواهی، نیک‌اندیشی، دوست‌داشتن (قرشی، ۱۳۷۱، ۱۹۳/۷) و آرزوست (ابن منظور، ۱۳۷۴، ۴۵۴/۳). کلمه مودت به معنای محبتی است که اثرش در مقام عمل ظاهر باشد. در نتیجه نسبت مودت به محبت، نسبت خضوع است به خشوع؛ زیرا خضوع، آن خشوعی را گویند که در مقام عمل اثرش هویدا شود. برخلاف خشوع که به معنای نوعی تأثیر نفسانی است که از مشاهده عظمت و کبریایی در دل پدید می‌آید (علامه طباطبایی، ۱۳۷۸، ۲۵۰/۱۶).

۳-۳. رحمت

ابن منظور در لسان‌العرب می‌گوید: «رحمت به معنای رقت و مهربانی کردن، رأفت و مغفرت است». (ابن منظور، ۱۳۷۴، ۲۳۰/۱۲) راغب در المفردات می‌گوید: «رحمت، مهربانی و رقتی است که تقاضای احسان به فردی دارد که مورد رحمت قرار گرفته است» (راغب اصفهانی، بی‌تا، ص ۱۹۱). جارالله زمخشری معتقد است که اصل معنا و مفهوم رحمت، عاطفه و مهربانی است (زمخشری، ۱۳۹۱، ص ۱). علامه طباطبایی می‌گوید: «رحمت، تأثیر و انفعال مخصوصی است که در وقت دیدن محتاج، عارض قلب می‌شود و شخص را به رفع نیاز و کاستی‌های محتاج و نیازمند وادار می‌کند. این معنا به حسب تحلیل، به عطا و فیض برمی‌گردد. به همین معنا خداوند سبحان به صفت رحمت توصیف می‌شود؛ یعنی رحمت در خداوند به معنای عطا و احسان است نه تأثیر و انفعال قلب؛ زیرا در ذات باری، انفعال نیست. یکی از جلوه‌گاه‌ها و موارد خودنمایی مودت و رحمت، جامعه کوچک خانواده است؛ زیرا زن و شوهر در محبت و مودت ملازم یکدیگر هستند. این دو باهم و به‌ویژه زن، فرزندان کوچک‌تر را رحم می‌کنند؛ زیرا در آنها ضعف و عجز مشاهده می‌کنند و می‌بینند که طفل صغیرشان نمی‌تواند حوائج ضروری زندگی خود را تأمین کند. بنابراین، آن محبت و مودت وادارشان می‌کند به اینکه در حفظ و حراست، تغذیه، لباس، منزل و تربیت او

تلاش کنند و اگر این رحمت نبود نسل به کلی منقطع می‌شد و هرگز نوع بشر دوام نمی‌یافت.
(علامه طباطبایی، ۱۳۷۸، ۱/۱۱۸)

۴. اصول تأمین مودت و رحمت

خانواده، کانون شکل‌گیری شخصیت و موفقیت هر فرد است. خانواده در اسلام یعنی، محل سکونت دو انسان، محل آرامش روانی دو انسان، محل انس دو انسان با یکدیگر، محل تکامل یک نفر به وسیله یک نفر دیگر، آنجایی که انسان در آن صفا و راحتی روانی می‌یابد. این محیط خانواده است. این اصول در اندیشه‌های قرآنی رهبر معظم انقلاب شامل: خانواده سالم، پایه و اساس مودت، آرامش‌گری، تأمین‌کننده مودت، رعایت احکام اسلامی، زمینه ایجاد مودت، دین‌داری، همکاری در امور عبادی و خانواده، محبت و تکریم، احترام متقابل، اعتمادسازی و وفاداری، رعایت مسائل جنسی در چهارچوب خانواده، رعایت حجاب و عفاف و رعایت نقش‌ها و حقوق متقابل است.

۴-۱. خانواده سالم، پایه و اساس مودت

نیاز انسان به زندگی اجتماعی و تشکیل خانواده نیازی فطری است. تطابق نیازهای درونی و امکانات بیرونی که از مصادیق تام حکمت الهی است این امکان را فراهم کرده است تا انسان‌ها با روی آوردن به ازدواج به این میل باطنی و خواسته طبیعی خود پاسخ دهند. تعلیمات دینی از جمله آیات قرآنی در تبیین فلسفه ازدواج به همین اصل توجه دارند. این آیات، پیوند زناشویی را که از زیباترین لحظات زندگی زنان و مردان است از آیات الهی و منشأ آرامش و آسایش می‌دانند: «ومن آیاته أن خلق لکم من أنفسکم أزواجا لتسکنوا إليها وجعل بینکم مودة ورحمة إن فی ذلك لآیات لقوم یتفکرون» (روم: ۲۱). همچنین بقای نسل را نتیجه این امر مبارک و میمون می‌شمارند: «والله جعل لکم من أنفسکم أزواجا وجعل لکم من أزواجکم بنین وحفدة» (نحل: ۷۲).

رسول اکرم ﷺ نیز ازدواج را سنت خود خوانده تا با انتساب این کار به خود بر ارزش آن بیفزاید، اهمیت آن را بر پیروان خودش بیشتر نمایان و بر انجام دادن به موقع آن تأکید کند، این

سنت طبیعی را با سنت الهی به هم آمیزد تا مسلمانان به انگیزه پاداش و ثواب نیز به این کار رغبت مضاعف ورزند و با تشکیل خانواده در تربیت انسان‌های بافضیلت، متدین، سالم و عاطفی تلاش کنند. (علی اکبری، ۱۳۹۲) هدف زندگی، رسیدن به کمال است و انسان با دو نعمت بی بدیل عقل و اختیار باید تلاش کند تا مسیر کمال را برای خود هموار کند. در این رهگذر، ازدواج اگرچه جزو واجبات نیست، ولی در قالب کاری الهی به قدری توصیه و ترغیب شده است که نشان از اصرار حق تعالی به این امر مهم دارد. قطع نظر از تأمین نیازهای غریزی و جنسی و تولید نسل، نیاز به یک همراه صمیمی و مایه آرامش و دلگرمی برای تداوم فعالیت‌های زندگی یک ضرورت است (علی اکبری، ۱۳۹۲).

خانواده بنیاد بسیار مهمی است. فایده خانواده در تربیت نسل بشر و ایجاد انسان‌های سالم از نظر معنوی، فکری و روانی، فایده‌ای منحصر به فرد است. هیچ چیز جای خانواده را نمی‌گیرد. وقتی نظام خانواده وجود داشته باشد این میلیاردها انسان هریک دو موکل و دو پرستار ویژه دارند که هیچ چیز جای آنها را نمی‌گیرد. (بیانات مقام معظم رهبری دامت برکاته در مراسم عقد جوانان، ۱۳۸۱/۱۰/۴) خانواده محیط امنی است که در آن، فرزندان و پدر و مادر می‌توانند روح، فکر و ذهن خود را در این محیط امن و قابل اعتماد سالم نگه دارند و رشد دهند. وقتی خانواده سست شد نسل‌هایی که همین‌طور پشت سر هم می‌آیند، بی حفاظ هستند (بیانات مقام معظم رهبری دامت برکاته در مراسم خطبه عقد، ۱۳۷۶/۱۲/۱۸). «انسان برای تربیت است. انسان برای هدایت، تعالی و کمال است. این نمی‌شود مگر در یک محیط امن. محیطی که در آن عقده به وجود نیاید، انسان اشباع بشود، در آن، تعلیمات هر نسلی به نسل بعد منعکس بشود و از کودکی، یک انسان، تحت تعلیم صحیح، روان، طبیعی و فطری دو معلم که نسبت به او از همه انسان‌های عالم مهربان‌ترند؛ یعنی پدر و مادر قرار بگیرند» (بیانات مقام معظم رهبری دامت برکاته در مراسم خطبه عقد، ۱۳۷۶/۵/۲۰). «انتقال فرهنگ‌ها و تمدن‌ها و حفظ اصول و عناصر اصلی یک تمدن و یک فرهنگ در یک جامعه و انتقالش به نسل‌های پی‌درپی به برکت خانواده انجام می‌گیرد» (بیانات مقام معظم رهبری دامت برکاته در مراسم خطبه عقد، ۱۳۷۷/۱/۲۶).

۴-۲. آرامش‌گری، تأمین‌کننده مودت

«خانواده در اسلام یعنی، محل سکونت دو انسان، محل آرامش روانی دو انسان، محل انس دو انسان با یکدیگر، محل تکامل یک نفر به وسیله یک نفر دیگر. آنجایی که انسان در آن صفا می‌یابد، راحتی روانی می‌یابد، این محیط خانواده است. کانون خانواده این قدر اهمیت دارد». (بیانات مقام معظم رهبری رحمته الله علیه در مراسم خطبه عقد، ۱۳۷۹/۱۰/۴) «اسلام در بیان قرآن در چند جا این آفرینش زن و مرد و هم‌زیستی اینها و درنهایت زوجیت آنها را برای آرامش و سکن برای زن و مرد شناخته است» (بیانات مقام معظم رهبری رحمته الله علیه در مراسم خطبه عقد، ۱۳۷۶/۹/۶). در قرآن آمده است: «وجعل منها زوجها لیسکن الیها» (اعراف: ۱۸۹). دوجا در قرآن، تعبیر سکن تا آنجایی که من یادم هست، وجود دارد. خدای متعال، زوج آدمی را از جنس او قرار داد. زوج زن را زوج مرد را از جنس خود او قرار داده تا اینکه آدمی بتواند - چه زن و چه مرد - در کنار شوهر یا همسر احساس آرامش کند» (بیانات مقام معظم رهبری رحمته الله علیه در مراسم خطبه عقد، ۱۳۷۵/۱۰/۵).

«این آرامش، سکونت و نجات از تلاطم‌های روحی و اضطراب‌های زندگی است. میدان زندگی، میدان مبارزه است و انسان در او دائماً در معرض نوعی اضطراب است. این بسیار چیز مهمی است. اگر این آرامش و سکونت به نحو صحیحی تحقق پیدا کند زندگی سعادت‌مندانه می‌شود، زن خوشبخت می‌شود، مرد خوشبخت می‌شود، بچه‌هایی که در این خانه متولد می‌شوند و پرورش می‌یابند بدون عقده رشد خواهند یافت و خوشبخت خواهند شد؛ یعنی از این رو، زمینه برای خوشبختی همه اینها فراهم است». (بیانات مقام معظم رهبری رحمته الله علیه در مراسم خطبه عقد، ۱۳۷۶/۴/۳۱) «انسان گاهی در زندگی دچار تلاطم می‌شود. همسر، یک آرامشی به انسان می‌دهد که متلاطم نباشد. این در صورتی است که فضای خانه، فضای متلاطمی نباشد» (بیانات مقام معظم رهبری رحمته الله علیه در مراسم خطبه عقد، ۱۳۸۱/۳/۸). «انسان در تلاطم‌های زندگی که ناشی از برخوردهای ناگزیر است به دنبال یک فرصت می‌گردد تا به آن پناه برد. اگر یک زوج باشند در این تلاطم‌ها به یکدیگر پناه می‌برند. زن به شوهرش پناه می‌برد و شوهر هم به زنش پناه می‌برد. مرد در کشاکش زندگی مردانه خود، احتیاج به یک لحظه آرامشی دارد تا بتواند راه را ادامه بدهد. آن

لحظه آرامش کی است؟ همان وقتی است که او در محیط سرشار از محبت و عطوفت خانوادگی خودش قرار می‌گیرد. با همسر خودش که به او عشق می‌ورزد با اوست، درکنار اوست و با او احساس یگانگی می‌کند. وقتی با همسر خود مواجه می‌شود این همان لحظه آسایش و آرامش است» (بیانات مقام معظم رهبری علیه السلام در مراسم خطبه عقد، ۱۳۸۱/۶/۶).

«زن هم در کشاکش زندگی زنانه خود، با بحران‌ها و با تلاطم‌هایی مواجه می‌شود. چه در محیط بیرون از خانه مشغول تلاش و فعالیت و کارهای گوناگون سیاسی و اجتماعی و... باشد یا در داخل خانه مشغول باشد که زحمت و اهمیتش کمتر از کار بیرون نیست. حالا زن در این کشاکش به تلاطم‌هایی برخورد می‌کند و چون روح او ظریف‌تر است بیشتر به آرامش، به آسایش، به تکیه کردن به یک شخص مطمئن احتیاج دارد. او کیست؟ او شوهر اوست». (بیانات مقام معظم رهبری علیه السلام در مراسم خطبه عقد، ۱۳۸۱/۶/۶) «انسان که ماشین نیست، انسان روح است، انسان معنویت است، انسان عواطف و احساسات است. حالا می‌خواهد آرامش پیدا کند. این آرامش کجاست؟ محیط خانواده است» (بیانات مقام معظم رهبری علیه السلام در مراسم خطبه عقد، ۱۳۷۹/۱۱/۱۶). «محیط خانواده، محیط آرامش است. باید محیط آرامش باشد. این عاطفه‌ای که در زن و مرد نسبت به هم وجود دارد به این آرامش درونی کمک می‌کند. این سکونت، این آرامش، به معنای آرامش درمقابل حرکت نیست، حرکت خوب است. این به معنای آرامش درمقابل تلاطم است» (بیانات مقام معظم رهبری علیه السلام در مراسم خطبه عقد، ۱۳۸۱/۳/۸). «این بهره‌ای که مرد و زن از این خانواده آرام می‌برند، بهره کاری آنها را در بیرون خانواده بالا می‌برد، به آن اهمیت و ارزش می‌دهد، آن را باارزش و باکیفیت می‌کند» (بیانات مقام معظم رهبری علیه السلام در مراسم خطبه عقد، ۱۳۷۹/۱۲/۱۵).

۴-۳. رعایت احکام اسلامی، زمینه ایجاد مودت

«اگر روش‌های اسلامی رواج پیدا کند خانواده مستحکم خواهد شد. همچنان که در گذشته‌های ما - نه در دوران منحوس پهلوی - آن وقت‌هایی که هنوز ایمان مردم سالم‌تر و کامل‌تر و

دست‌نخورده‌تر بود، در زمان قدیم، خانواده مستحکم‌تر بود. زن و شوهر به هم علاقه‌مندتر بودند، فرزندان در محیط‌های امن و امان بیشتری پرورش پیدا می‌کردند. حالا هم راه همین است. آن خانواده‌هایی که جهات اسلامی را رعایت می‌کنند، اینها غالباً خانواده‌هایی محکم‌تر، بهتر، قوی‌تر و محیط امن‌تری برای فرزندان و کودکان خواهند بود». (بیانات مقام معظم رهبری رحمته‌الله در مراسم خطبه عقد، ۱۳۷۸/۱/۱۵) «در بنا و تشکیل خانواده و در حفظ خانواده باید این احکام اسلامی را رعایت کرد تا خانواده باقی بماند. بنابراین، شما در خانواده‌های متدین که زن و شوهر به این حدود اهمیت می‌دهند، می‌بینید که سال‌های متمادی باهم زندگی می‌کنند. محبت زن و شوهر به یکدیگر باقی می‌ماند و جداییشان از هم سخت است و دل در گرو محبت یکدیگر دارند. این حسن و این محبت‌هاست که بنای خانواده را ماندگار می‌کند و لذا اسلام به این چیزها اهمیت داده است» (بیانات مقام معظم رهبری رحمته‌الله در مراسم خطبه عقد، ۱۳۷۹/۱۲/۲۳).

۴-۴. دین‌داری

«در جوامع اسلامی یعنی، جوامع متدین و مذهبی مشاهده می‌کنیم که دوفرا آدم مدت طولانی باهم زندگی می‌کنند و اصلاً ازهم سیر نمی‌شوند، بلکه دلبستگی‌شان به هم بیشتر می‌شود. انس و محبت و وفایشان به همدیگر بیشتر می‌شود. این همان خاصیت تدین و دینداری و مذهبی بودن و جهات خدایی را رعایت کردن است». (بیانات مقام معظم رهبری رحمته‌الله در مراسم خطبه عقد، ۱۳۸۰/۱/۲) چندروزی از آغاز زندگی مشترک علی علیه‌السلام و فاطمه علیها‌السلام می‌گذشت. پیامبر اکرم صلی‌الله‌علیه‌وآله‌وسلم نظر علی علیه‌السلام را درباره همسرش جویا شد: «علی جان! فاطمه را چگونه همسری یافتی؟» حضرت علی علیه‌السلام هم با کلامی که حکایت از اوج شکر و سپاس او داشت نظر خود را درباره عشق جاودانی‌اش این‌گونه خلاصه کرد: «نعم العون علی طاعه الله؛ سرورم، او بهترین یار در انجام طاعت پروردگار است» (مجلسی، ۱۴۰۳، ۱۱۷/۴۳). بدینسان بهترین داماد عالم از سر عشق الهی خویش، پرده برمی‌دارد و راه سعادت ابدی را در زندگی مشترک به همه زوج‌های جهان نشان

می‌دهد؛ یعنی ای مرد‌های علوی و ای زنان فاطمی! دست یکدیگر را به خاطر خداوند و برای انجام طاعت او بگیرید و تا بهشت رضوان خدای مهربان همسفر هم باشید.

«وجه مشترک زوجین در زندگی باید عبارت باشد از توجه به خدا و اطاعت دستورات الهی و عمل به فرامین خدا. زن و شوهر باید همدیگر را در این جهت حفظ کنند. اگر زن می‌بیند که شوهر او بی‌اعتنا به مسائل دینی است او را با حکمت و اخلاق خوش و ظرافت و زیرکی زنانه وادار به آمدن در راه خدا کند. مرد هم اگر می‌بیند زنش بی‌اعتناست او هم باید همین تکلیف را انجام دهد. این از کارهای اساسی در زندگی است.» (بیانات مقام معظم رهبری رحمته‌الله در مراسم خطبه عقد، ۱۳۷۲/۲/۱۳) «مهمترین کمک به همسر این است که سعی کنید همدیگر را دین‌دار نگه دارید. مراقب باشید همسران خطای دینی نکنند. این مواظبت هم به معنای پاسبانی و دیده‌بانی نیست. این مراقبت، مراقبت اخلاقی است، مراقبت مهربانانه و مراقبت پرستارانه است. اگر چنانچه خطایی از همسران دیدید آن را باید با شیوه بسیار لطیف و عاقلانه‌ای در او از بین ببرید و برطرف کنید. یا با تذکر و یا با بعضی از مراعات‌ها. نسبت به هم مسئولیت دارید» (بیانات مقام معظم رهبری رحمته‌الله در مراسم خطبه عقد، ۱۳۷۹/۸/۳).

۴-۵. همکاری در امور عبادی و خانواده

«همدلی و همکاری کردن معنایش این است که همدیگر را در راه خدا حفظ کنید. تواصی به صبر و تواصی به حق کنید. اگر خانم خانه می‌بیند شوهرش دارد دچار يك انحرافی می‌شود، فرضاً در يك معامله نامشروعی دارد قرار می‌گیرد، توی يك جریان غلطی دارد می‌افتد، توی پول درآردن‌های نادرست دارد می‌افتد، توی رفیق‌بازی‌های ناسالم دارد می‌افتد، اول کسی که باید او را حفظ کند اوست. اگر متقابلاً مرد این احساس‌ها را به نوع دیگری از زنش کرد اولین کسی که باید او را حفظ کند شوهر اوست. البته حفظ کردن هم، با محبت و با زبان خوش و با منطق صحیح و با برخورد مدبرانه و حکیمانه حاصل می‌شود نه با بداخلاقی و قهر و این چیزها؛ یعنی هردو مراقب باشند تا آن دیگری را در راه خدا حفظ کنند.» (بیانات مقام معظم رهبری رحمته‌الله در مراسم خطبه عقد،

«اگر می‌بینید طرف شما، شوهر یا زن شما کاهل نماز است به نماز کم اهمیت می‌دهد، به راست‌گویی کم اهمیت می‌دهد، به شغل دولتی کم اهمیت می‌دهد به مال مردم کم اهمیت می‌دهد، او را بیدار کنید، به او بگویید، به او بفهمانید و کمک کنید که خودش را اصلاح کند یا اگر می‌بینید که در امر محرم و نامحرم، در امر پاکی و نجسی، در امر حلال و حرام آدم بی‌اعتنا و بی‌مبالاتی است به او توجه بدهید، او را آگاه کنید، کمک کنید که خوب شود. دروغ‌گوست، غیبت‌کن است، به او تفهیم کنید، نه اینکه دعوا کنید، نه اینکه اوقات تلخی کنید، نه اینکه مثل يك منتقد بداخلاق بنشینید يك كناری هی نق بزنید» (بیانات مقام معظم رهبری رحمته‌الله در مراسم خطبه عقد، ۱۳۷۴/۶/۱۳).

۴-۶. محبت و تکریم

«بالتر از واقعیات زندگی، آرزوها و عشق‌ها و احساسات انسانی در زندگی نقش دارند. نقششان هم نقش تبعی و درجه دوم نیست، بلکه نقش اصلی است و می‌تواند ملاط این بنای فخیم و بسیار مستحکم قرار بگیرد. این‌را چگونه باید تنظیم کرد. زن و مرد باید هرکدام جایگاه خودشان را بشناسند. مرد نسبت به زن و زن نسبت به مرد نگاهی محبت‌آمیز و همراه با يك عشق پاك داشته باشند و این عشق را حفظ کنند؛ چراکه زایل شدنی است، مثل همه چیزهای دیگر. باید نگهش دارند و حفظ کنند که زایل نشود». (بیانات مقام معظم رهبری رحمته‌الله در مراسم خطبه عقد ۱۳۷۸/۱۲/۲۲) «اگر در زندگی محبت وجود داشت، سختی‌های بیرون خانه آسان خواهد شد. برای زن هم سختی‌های داخل خانه آسان خواهد شد» (بیانات مقام معظم رهبری رحمته‌الله در مراسم خطبه عقد، ۱۳۷۷/۸/۱۱). «این رابطه انسانی براساس محبت و رابطه عاطفی استوار است؛ یعنی زن و شوهر باید به هم محبت داشته باشند و همین محبت، هم‌زیستی آنها را آسان خواهد کرد. عامل محبت هم به پول و تشریفات و این چیزها بستگی ندارد» (بیانات مقام معظم رهبری رحمته‌الله در مراسم خطبه عقد، ۱۳۷۵/۹/۴). «محبت، خانواده را پایدار می‌کند. محبت، مایه آبادی زندگی است. کارهای سخت به برکت محبت برای انسان آسان می‌شود. در راه خدا هم اگر انسان با محبت وارد شود مشکلات آسان خواهد شد» (بیانات مقام معظم رهبری رحمته‌الله در

مراسم خطبه عقد، ۱۳۷۶/۷/۳۰). «اگر محبت باشد بی‌وفایی و بی‌صفایی و خیانت به یکدیگر، دیگر نخواهد بود. محبت که بود فضا، فضای انس می‌شود. فضای قابل تحمل و مورد استفاده و شیرین ایجاد می‌گردد» (بیانات مقام معظم رهبری علیه السلام در مراسم خطبه عقد، ۱۳۷۶/۹/۲۴). «زن و شوهر هرچه بیشتر به هم محبت کنند زیادی نیست. آنجایی که محبت هرچه زیاد شود، ایرادی ندارد محبت زن و شوهر است. هرچه به هم محبت کنید، خوب است و محبت هم اعتماد می‌آورد» (بیانات مقام معظم رهبری علیه السلام در مراسم خطبه عقد، ۱۳۷۷/۱/۱۹).

«محبت زن و شوهر جزو محبت خدایی است. این از آن محبت‌های خوب است. هرچه بیشتر شود، بهتر است. وقتی محبت باشد از محبت، خارها گل می‌شود. اگر چیز ناخوشایندی هم در همسر وجود داشته باشد وقتی محبت بود آن چیزهای ناخوشایند به کلی رنگ می‌بازد و محبت همه چاله‌ها را صاف می‌کند». (بیانات مقام معظم رهبری علیه السلام در مراسم خطبه عقد، ۱۳۷۸/۱/۱۵) «شما می‌توانید محبت همسران را روزبه‌روز زیاد کنید. چطوری. با اخلاق خوب، با رفتار مناسب، با وفاداری» (بیانات مقام معظم رهبری علیه السلام در مراسم خطبه عقد، ۱۳۷۶/۷/۳۰). «اگر زن بخواند شوهرش به او محبت بورزد باید حرکت و تلاش کند. اگر مرد بخواند زنش او را دوست داشته باشد، محتاج تلاش و ابتکار است» (بیانات مقام معظم رهبری علیه السلام در مراسم خطبه عقد، ۱۳۷۷/۱/۱۹). «محبت در صورتی خواهد ماند که طرفین حقوق یکدیگر و حدود خود را رعایت کنند و از آن تخطی و تجاوز نکنند؛ یعنی در واقع هرکدام از این دو طرف که دو شریک هستند و باهم زندگی را بنا می‌کنند، سعی کنند که جایگاه خود را در دل و ذهن و فکر طرف مقابل جایگاه راسخ و نافذی قرار دهند؛ یعنی همان نفوذ معنوی، همان ارتباط و پیوند قلبی زن و شوهر. حقوق اسلامی برای این است» (بیانات مقام معظم رهبری علیه السلام در مراسم خطبه عقد، ۱۳۷۷/۱۲/۱۱). «اگر بخواهید این محبت باقی بماند به جای اینکه از طرف مقابلتان توقع کنید که او مرتب به شما محبت کند از دل خودتان بخواهید که تراوش محبت او روزبه‌روز بیشتر شود. محبت به‌طور طبیعی، محبت می‌آفریند» (بیانات مقام معظم رهبری علیه السلام در مراسم خطبه عقد، ۱۳۷۷/۷/۱۹).

۴-۷. احترام متقابل

«زن و شوهر باید به یکدیگر احترام بگذارند، نه احترام ظاهری و تشریفاتی، بلکه احترامی واقعی». (بیانات مقام معظم رهبری رحمته الله در مراسم خطبه عقد ۱۳۸۰/۱/۲) «احترام به این معنا نیست که مثلاً همدیگر را با القاب و آداب صدا کنند، بلکه قلباً مرد نسبت به زن خود و زن نسبت به مرد خود احساس احترام داشته باشند. احترام را در قلب خود نگه دارید، برای هم حرمت قائل باشید. این در اداره زندگی مهم است. بین زن و شوهر، اهانت و تحقیر و تذلیل نباشد» (بیانات مقام معظم رهبری رحمته الله در مراسم خطبه عقد، ۱۳۷۱/۹/۱۹).

۴-۸. اعتمادسازی و وفاداری

«نگه داشتن محبت به این است که زن و شوهر اعتماد یکدیگر را جلب کنند. اطمینان که پیدا شد محبت پایدار می‌شود و انس به وجود می‌آید». (بیانات مقام معظم رهبری رحمته الله در مراسم خطبه عقد، ۱۳۷۴/۹/۲۸) «اساس محبت، اطمینان است. اگر اعتماد بین زن و شوهر از بین رفت، محبت، آرام آرام از بین خواهد رفت. باید به هم اعتماد داشته باشید» (بیانات مقام معظم رهبری رحمته الله در مراسم خطبه عقد، ۱۳۷۷/۱/۱۹). «اگر می‌خواهید محبت طرف مقابلتان به شما زیاد باشد، وفاداری کنید، حس اعتماد او را جلب کنید. یکی از چیزهایی که محبت را در خانواده به کلی به هم می‌ریزد، بی‌اعتمادی زن و شوهر به همدیگر است» (بیانات مقام معظم رهبری رحمته الله در مراسم خطبه عقد، ۱۳۷۹/۷/۱۹). «وفاداری، خیلی مهم است. اگر زن، احساس کند شوهرش به او وفادار است و شوهر احساس کند زنش به او وفادار است این خود به وجودآورنده محبت است. آن وقت خانواده پایدار خواهد شد. يك بنای مستحکم و پایدار که سال‌های متمادی ادامه پیدا می‌کند» (بیانات مقام معظم رهبری رحمته الله در مراسم خطبه عقد، ۱۳۷۶/۷/۳۰). «اگر زن یا شوهر احساس کند که دل همسرش در گروی جای دیگر است، اگر احساس کند به او راست نمی‌گوید، اگر احساس کند با دورویی برخورد می‌کند، اگر احساس کند صمیمیتی در بین نیست، هرچه هم محبت داشته باشد این محبت، ضعیف خواهد شد» (بیانات مقام معظم رهبری رحمته الله در مراسم خطبه عقد، ۱۳۷۹/۱۲/۲).

«محبت، سرمایه‌ای است که در اول ازدواج خدا هدیه می‌کند. محبت همسر شما به شما وابسته به عمل شماست. اگر بخواهید همسران به شما آن محبتش محفوظ بماند باید رفتار خودتان را محبت‌برانگیز کنید. بایستی وفاداری کنید، امانت نشان بدهید، صفا نشان بدهید. توقعات خود را خیلی بالا نبرید، باید همکاری کنید، باید اظهار محبت کنید. هردو نسبت به هم این وظیفه را دارید. همکاری باشد، ایرادگیری و زیاده‌طلبی نباشد». (بیانات مقام معظم رهبری رحمته الله در مراسم خطبه عقد، ۱۳۷۶/۱۲/۱۹) «درست نگاه کنید، ببینید شوهر شما یا زن شما روی چه چیزهایی خیلی حساس است، از آنها اجتناب کنید. بعضی‌ها بی‌اعتنایی می‌کنند. مثلاً فرض بفرمایید که زن از يك عادتى كه مرد دارد بدش مى‌آید، این مرد هم بی‌اعتناست و آن عادت را باز تکرار می‌کند. این بد است. همین‌طور زن‌ها. فرض بفرمایید زن‌هایی هستند که هوس‌های شخصی خود را فلان چیز را بخریم، فلان جا برویم و... (بر راحتی و آسایش شوهر ترجیح می‌دهند. چه لزومی دارد؟ اصل کار، شما دو نفر هستید. همه دنیا فرع شمايند. همدیگر را داشته باشید، با همدیگر مهربان باشید)» (بیانات مقام معظم رهبری رحمته الله در مراسم خطبه عقد، ۱۳۷۱/۹/۲۴).

«اگر يك وقتى خداى نكرده يك كدورتى پيش آمد بايد لابه‌لای محبت ذوبش كنيد و ازبين ببريد. نبايد يك حرف كوچكى را بزرگ كنند و مرتب كش بدهند، اينها نبايد باشد». (بیانات مقام معظم رهبری رحمته الله در مراسم خطبه عقد، ۱۳۷۶/۹/۲۴) اگر زن و شوهرها نسبت به احساسات یکدیگر بی‌اعتنایی و بی‌توجهی کنند و به تدریج حالت بی‌محبتی از یک طرف به وجود می‌آید چون بی‌محبتی، مرضی مسری است، حتماً به آن طرف دیگر هم سرایت می‌کند. این طوری است. نباید بگذارید، هردو باید تلاش و کوشش کنید. این پایه اصلی است» (بیانات مقام معظم رهبری رحمته الله در مراسم خطبه عقد، ۱۳۷۹/۵/۱۶).

۴-۹. رعایت مسائل جنسی در چهارچوب خانواده

«امروز در دنیا تعبیر بدی از محبت می‌کنند، این عشقی که تعبیر می‌کنند، اینها آن محبت واقعی نیست. این، همان حالت هیجان جنسی است که به يك شكل خاصى آن را ظاهر می‌کنند. این

ممکن است در خیلی از موارد پیش بیاید، ارزشی هم ندارد. آن چیزی که باارزش است، آن محبت عمیق و صمیمی و خدایی و همراه با احساس مسئولیت متقابل بین زن و شوهر است که بدانند يك واحدند و يك هدف را دنبال می‌کنند. این آن محبتی است که خانواده براساس آن شکل می‌گیرد». (بیانات مقام معظم رهبری رحمته الله در مراسم خطبه عقد، ۱۳۷۹/۱۰/۱۵) «آن محبت‌ها و عشق‌هایی که براساس مبانی انسانی نیست آن محبت، از روی مسائل ظاهری و شهوات زودگذر است، اینها خیلی پایه و بنیادی ندارد، اما آن محبتی که براساس اصل انسانی است که خدای متعال آن را قرار داده، به‌ویژه اگر چنانچه با شرایطی که در همین ازدواج اسلامی رعایت شده و توصیه شده همراه باشد این محبت روزبه‌روز بیشتر می‌شود» (بیانات مقام معظم رهبری رحمته الله در مراسم خطبه عقد، ۱۳۸۰/۱/۲). «طراوت و شیرینی زندگی، محصول مهارت‌ها و رعایت‌های زن و شوهر است. امام علی علیه السلام فرمود: «لکل شیء آفه؛ هرچیزی را در این عالم آفتی است» (مجلسی، ۱۴۰۳، ۲۲۸/۷۰).

«برای نگاهداری و بهره‌مندی شایسته از هرچیز خوب و باارزشی، باید اول آفات آن را شناسایی کرد آن‌گاه با درایت و هوشمندی به مقاوم‌سازی و ایجاد صیانت همت گماشت. این قاعده زندگی دنیا است. هرچه ارزش چیزی افزون‌تر باشد، آفات آن هم بیشتر و خطرناک‌تر است. زندگی مشترک که با میثاق مقدس ازدواج آغاز می‌شود، یکی از باارزش‌ترین نعمت‌های الهی برای انسان‌هاست و از اتفاق در معرض آفت‌های فراوان قرار دارد. چشم باز و مراقبت همسران و شناخت درست از آسیب‌ها، راه نجات از فتنه‌های شیطان است». (علی اکبری، ۱۳۸۴) «اسلام، همین گزینه جنسی را پشتوانه بنای خانواده قرار داده است؛ یعنی وسیله استحکام خانواده قرار داده است. یعنی چه؟ یعنی، وقتی زن و مرد عقیقند و متدین و خداترسند و طبق دستور اسلام از گناه در باب غریزه جنسی اجتناب می‌کنند، طبعاً نیاز زن و مرد به یکدیگر در این مورد بیشتر خواهد شد. وقتی به هم زیادتر احتیاج داشتند این بنای خانواده که پایه اصلی‌اش زن و مرد است مستحکم‌تر خواهد شد» (بیانات مقام معظم رهبری رحمته الله در مراسم خطبه عقد، ۱۳۸۰/۱۲/۹). «اسلام می‌خواهد این پشتوانه را از خانواده نگیرد. اسلام می‌خواهد این انسان‌ها بیرون از محیط خانواده

این غریزه را اشباع نکنند، تا نسبت به خانواده بی قید و بی اعتنا و لاابالی بشوند، لذاست که جلوی راه را سد می کند» (بیانات مقام معظم رهبری رحمته الله در مراسم خطبه عقد، ۱۳۷۶/۱۲/۱۸).

۴-۹-۱. رعایت حجاب و عفاف

«اسلام که راجع به حجاب حرف می زند آیات قرآن که راجع به حجاب حرف می زند، راجع به حدود زن و مرد با یکدیگر دستور دارد، این به خاطر خود مردم است، به خاطر همین خانواده هاست. همین دخترهای جوان که شوهرشان را می خواهند از دست ندهند، این پسرهای جوان که زن محبوبشان را می خواهند از دست ندهند. این، بدون حجاب و بدون رعایت نمی شود. آیات قرآن این طور حکمت آمیز و عمیق است». (بیانات مقام معظم رهبری رحمته الله در مراسم خطبه عقد، ۱۳۷۵/۵/۱۱) «اسلام آن قدر گفته است که چشمتان را ببندید، به نامحرم نگاه نکنید. به زن یک جور گفته و به مرد یک جور دیگر گفته، برای این است که وقتی چشم به یک طرفی رفت، آن وقت بخشی از سهم آن کسی که همسر شماست، آن طرف خواهد رفت. حالا چه شما مرد باشید و چه زن باشید فرقی نمی کند. یک قسمتی می رود آنجا. وقتی اینجا کم گذاشتی، محبتت ضعیف خواهد شد. محبت که ضعیف شد، بنای خانوادگی، متزلزل می شود. آن وقت آنچه که برای تو لازم است از دستت می رود و آنی که برایت مضر است به خیال خودت به دست آورده ای» (بیانات مقام معظم رهبری رحمته الله در مراسم خطبه عقد، ۱۳۷۵/۲/۱۷).

۴-۹-۲. عوامل عفاف

«قل للمؤمنین یغضوا من أبصارهم و یحفظوا فروجهم * و قل للمؤمنات یغضن من أبصارهن و یحفظن فروجهن» (نور: ۳۰ و ۳۱)؛ «چشم هایتان را به هر منظره ای باز نکنید، به هر چیزی نگاه نکنید تا به هرطرفی کشانده نشوید این برای چیست. این برای این است که این زن و شوهر به هم مهربان و وفادار بمانند. آن مردی و آن زنی که در جوامع فاسد دنیا به هرجا رسیدند، به هر گذرگاهی که رفتند، هرطور دلشان خواست سوءاستفاده کردند و اختلاط پیدا شد دیگر برای آنها محیط خانوادگی چقدر اهمیت پیدا خواهد کرد؟ هیچ. اسمش را هم گذاشته اند آزادی که اگر این

آزادی باشد، بزرگ‌ترین بلیه‌های بشر محسوب می‌شود. آن مردی که هرطور دلش بخواهد به هرطرف متمایل باشد به‌طرف زن‌ها، عنانی ندارد، حفاظی ندارد و آن زنی که با حیا و عفاف و حجاب انسانی آراسته نیست، حفاظی ندارد، چنین زن و مردی برای زن خودشان، برای شوهر خودشان احترامی و اهمیتی قائل نیستند. در اسلام، یک زن و شوهر درمقابل هم مسئول هستند و به هم علاقه‌مندند. به هم محتاج و وابسته‌اند. یک سلسله عظیم و طولانی که از احکام ناشی می‌شود از چیست. از اینکه می‌خواهند خانواده محکم بماند و این زن و شوهر به هم خیانت نکنند و باهم باشند» (بیانات مقام معظم رهبری رحمته‌الله در مراسم خطبه عقد، ۱۳۷۷/۹/۱۲).

«من همیشه به مردهای جوان توصیه می‌کنم که شما در معاشرت با نامحرم و حتی محارم کاری نکنید و حرفی نزنید که زنان خود را وادار به حسادت کنید. به دختران جوان هم سفارش می‌کنم که در برخوردشان با مردهای بیگانه کاری نکنند و حرفی نزنند که حس حسادت و غیرت شوهرانشان را تحریک نمایند. این حسادت‌ها بدبینی می‌آورد و پایه‌های محبت را سست می‌کند و از ریشه می‌سوزاند». (بیانات مقام معظم رهبری رحمته‌الله در مراسم خطبه عقد، ۷۹/۹/۱۰) «مسئله محرم و نامحرم و حجاب و نگاه کردن و نگاه نکردن و معاشرت‌های ناسالم و مضر، این چیزهایی که در اسلام این قدر تأکید شده، اینها اگرچه یک محدودیتی برای زن و مرد به وجود می‌آورد، اما اینها را شارع مقدس برای حفظ خانواده، برای ماندگار شدن این بنای مهم، تحکیم و تشریع کرده است که اگر در همین چیزها هر انسانی تدبیر کند و تأمل بکند، حکمت‌های بسیار بزرگی را خواهد دید» (بیانات مقام معظم رهبری رحمته‌الله در مراسم خطبه عقد، ۱۳۷۷/۱۲/۱۱).

۴-۹-۳. زمینه‌های عفاف

«اینکه شما می‌بینید در اسلام، حجاب و روگیری و عدم معاشرت زن و مرد و این چیزها هست و یک عده آدم کوتاه‌بین و کوتاه‌نظر خیال می‌کنند اینها یک حرف‌های قشری است، نه، اینها عمیق است. این، برای این است که خانواده‌ها و دل‌های زوجین در جای خود بماند، این خانواده مستقر بماند. این برای اینهاست. محرم است، نامحرم است، نگاه نکن، معاشرت نکن، دست نده، نخند، جلوه‌گری نکن، جلوی دیگران آرایش نکن. این حرف‌هایی که اسلام می‌زند، دین می‌گوید،

فقه به ما می‌گوید، این برای این است که اگر اینها را رعایت کردید، این خانواده کوچک شما، این کانون کوچکی که حالا به وجود آمده است، مستحکم خواهد ماند و از آن بلایا فارغ خواهد شد. زن و مرد احساس می‌کنند که سر و کارشان با یکدیگر است. با این خانواده است. زن احساس نمی‌کند که خانه برای او یک وسیله دست و پاگیر است. یا مرد احساس نمی‌کند که خانه و زن برای او یک وسیله مزاحم است» (بیانات مقام معظم رهبری رحمته الله در مراسم خطبه عقد، ۱۳۷۹/۱۲/۱۵).

۴-۱۰. رعایت نقش‌ها و حقوق متقابل

«اگرچه در نگاه خالق حکیم، زن و مرد در گوهر انسانی و روح آسمانی، هم‌تا و همسانند و سهم هریک از حقیقت آدمیت به یک اندازه است، ولی حکمت الهی، این گوهر ملکوتی را در دو صدف زمینی با پیکره‌های متفاوت و ساختی ممتاز و البته نیازمند به یکدیگر، جای داده است که یکی از پرشکوه‌ترین نشانه‌های جمال معمار هستی به شمار می‌رود. حکمت تفاوت‌های زن و مرد در جسم و روان و نقش مکمل آنها برای تشکیل این واحد نوین به‌راستی چیست؟ آیا جای هریک را می‌توان عوض کرد؟ حقوق متقابل آنها چگونه است؟». (علی اکبری، ۱۳۸۴) «اسلام، مرد را قوام دانسته است: «الرجال قوامون على النساء» (نساء: ۳۴) و زن را ریحان می‌داند «المرأة ریحانة و لیست بقهرمانه» (مجلسی، ۱۴۰۳، ۲۵۳/۱۰۰) این نه جسارت به زن است نه جسارت به مرد. نه نادیده گرفتن حق زن است و نه نادیده گرفتن حق مرد، بلکه درست دیدن طبیعت آنهاست. ترازوی آنها هم اتفاقاً برابر است؛ یعنی وقتی جنس لطیف و زیبا و عامل آرامش و آرایش معنوی محیط زندگی را در يك کفه می‌گذاریم و این جنس مدیریت و کارکرد و محل اعتماد و اتکا بودن و تکیه‌گاه بودن برای زن را هم در کفه دیگر ترازو می‌گذاریم، این دو کفه با هم برابر می‌شود. نه آن بر این ترجیح دارد و نه این بر آن» (بیانات مقام معظم رهبری رحمته الله در مراسم خطبه عقد، ۱۳۷۸/۱۲/۲۲).

«بعضی از مسلک‌های غلط که مخصوص زن‌ها هم نیست مرد‌ها هم گاهی همان مسلک‌ها را دنبال می‌کنند. دنبال این هستند که بگویند: نه! بیاییم اجناس این ترازو (نقش‌های زن و مرد) را جابه‌جا کنیم. حالا اگر این کار را بکنیم چه می‌شود؟ جز اینکه اشتباه می‌کنید و جز اینکه بوستان به زیبایی و نیکی پرداخته شده را خراب می‌کنید. غیر از این، کار دیگری نمی‌کنید. فواید همدیگر را می‌برید، محیط خانواده را هم بی‌اعتنا می‌کنید. زن و مرد را نسبت به هم دچار تردید و دودلی می‌کنید. آن محبت و عشقی را که مایه اصلی کار است ازدست می‌دهید. گاهی اتفاق می‌افتد مرد در خانه، نقش زن را پیدا می‌کند. زن حاکم مطلق می‌شود و به مرد دستور می‌دهد این کار را بکن، آن کار را نکن. مرد هم دست بسته تسلیم است. خب چنین مردی دیگر نمی‌تواند تکیه‌گاه زن باشد. زن يك تکیه‌گاه خوب را دوست می‌دارد. گاهی اوقات از این طرف، مرد چیزهایی را به زن تحمیل می‌کند؛ فرض کنید که تمام خرید و کار و سرو کله زدن با مراجعان با خانم است. چرا. چون من کار دارم، وقت ندارم. مبنای وقت نداشتن است! می‌گوید باید بروم اداره، کارها را باید آن خانم انجام دهد. یعنی کارهای بی‌جاذبه و سنگین برای زن. البته ممکن است چند صباحی سرگرمش کند، اما کار او نیست». (بیانات مقام معظم رهبری رحمته الله علیه در مراسم خطبه عقد، ۱۳۷۸/۱۲/۲۲)

«خدای متعال طبیعت زن را ظریف قرار داده است. بعضی از انگشت‌ها خیلی درشت و گنده هستند و برای کندن یک سنگ از زمین خیلی خوبند، اما اگر بخواهند یک جواهر خیلی ریز را لمس کنند، معلوم نیست بتوانند بردارند، اما برخی از انگشت‌ها ظریف و باریکند. آن سنگ را نمی‌توانند بردارند، اما آن خرده جواهر و خرده طلا را می‌توانند از روی زمین، جمع کنند. زن و مرد این‌طورند. هرکدام یک مسئولیتی دارند، نمی‌توان گفت کدام یک مسئولیتش سنگین‌تر است. مسئولیت هردو سنگین است. هردو لازم است. روح زن چون لطیف‌تر است احتیاج به آرامش بیشتری دارد. او نیاز به آسایش و تکیه کردن به یک جای مطمئن دارد این تکیه‌گاه شوهر است خدا اینها را این‌طور کنار هم قرار داده است». (بیانات مقام معظم رهبری رحمته الله علیه در مراسم خطبه عقد، ۱۳۷۹/۶/۲۸)

«مرد باید برود کار کند؛ یعنی سرپرستی امور خانواده به عهده مرد است. معیشت خانواده به عهده اوست. زن هرچه ثروت دارد مال خودش است، اما معیشت خانواده بردوش او نیست.» (بیانات مقام معظم رهبری علیه السلام در مراسم خطبه عقد، ۱۳۷۹/۶/۲۸) «روایت فوق، معنایش این نیست که زن، بایستی در همه امور، تابع شوهر باشد. نه! یا مثل برخی از این اروپا ندیده‌های بدتر از اروپا و مقلد اروپا، بگوییم که زن بایستی همه‌کاره باشد و مرد باید تابع باشد. نه این هم غلط است. بالاخره دوتا شریک و دوتا رفیق هستید. یک‌جا مرد کوتاه بیاید، یک‌جا زن کوتاه بیاید. یکی اینجا از سلیقه و خواست خود بگذرد، دیگری در جای دیگر تا بتوانید با یکدیگر زندگی کنید» (بیانات مقام معظم رهبری علیه السلام در مراسم خطبه عقد، ۱۳۷۷/۱/۱۹).

۵. نتیجه‌گیری

خانواده، رکن رکن پیکره جامعه بوده و صلاح و فساد آن، صلاح و فساد جامعه است. رشد و تعالی کشورها به تحول و سلامت خانواده‌ها وابسته است. اسلام، کامل‌ترین دین آسمانی، بی‌شک دارای طرح و برنامه‌ای منسجم و بی‌نظیر دارد. حضرت آیت‌الله خامنه‌ای علیه السلام سکان‌دار نظام اسلامی و یک مفسر و اسلام‌شناس برجسته، آشنای راه بود و اندیشه‌های والای وی چراغ راه است تا در پرتو این اندیشه‌های والا راه از چاه بازشناسیم. برای رسیدن به صلاح و فلاح جامعه در پرتو مودت و رحمت در خانواده باید اعضای خانواده در سلامت روان و آرامش بوده و با یکدیگر در امور عبادی و امور زندگی، همکاری داشته باشند. از ویژگی‌های مهم افراد خانواده می‌توان به دین‌داری، وفاداری، اعتمادسازی، رعایت تقوا در مسائل جنسی، حجاب و عفاف و رعایت نقش‌ها در خانواده ازسوی زوجین اشاره کرد. همچنین برای رسیدن به آرامش و مودت و رحمت در خانواده، باید افراد خانواده محبت‌ورزی و احترام متقابل را فراروی خویش دارند و برای رسیدن به این اهداف، یار و مددکار هم باشند. اگر زندگی بزرگان به‌ویژه امیرالمؤمنین علی علیه السلام و سرور زنان عالم حضرت زهرا علیه السلام را سرلوحه زندگی خود قرار دهیم، بی‌شک نه تنها زندگی دوام خواهد

یافت، بلکه عطر خوش مودت و رحمت، فضای زندگی را دلنشین خواهد کرد و بال پرواز هم خواهیم شد.

فهرست منابع

۱. ابن سیده، علی بن اسماعیل (۱۴۲۱). المحکم و المحيط العظم. بیروت: دار الکتب العلمیه.
۲. ابن منظور، محمد بن مکرم (۱۳۷۴). لسان العرب. بیروت: دارالفکر.
۳. اصفهانی، راغب (۱۳۷۴). مفردات الفاظ القرآن. بیروت: دار القلم.
۴. بهشتی، احمد (۱۳۸۷). خانواده در قرآن. قم: بوستان کتاب.
۵. جان بزرگی مسعود، پسندیده، عباس، و آذربایجانی، مسعود (۱۴۰۲). خانواده درمانگری معنوی خداسو. قم: پژوهشگاه حوزه و دانشگاه.
۶. جوادی آملی، عبدالله (۱۳۷۵). زن در آینه جلال و جمال. قم: نشر اسراء.
۷. حسینی، اکرم (۱۳۸۳). تحکیم خانواده در آموزه‌های قرآنی. نشریه مطالعات راهبردی زنان، (۷)، ۲۶-۸۱، ۴۶.
۸. خامنه‌ای، سید علی (۱۳۷۹). دفتر حفظ و نشر آثار آیت الله العظمی خامنه‌ای. مشاهده شده در www.farsi.khamenei.ir
۹. دهخدا، علی اکبر (۱۳۸۵). لغت نامه دهخدا. تهران: انتشارات دانشگاه تهران.
۱۰. رهنمایی، سیداحمد (۱۴۰۱). تحلیل تربیتی - روان شناختی آرامش خانواده در پرتو مودت و رحمت با نگاهی به هرم سه بعدی نفس انسان. نشریه تربیت اسلامی، (۱۷)، ۴۲-۱۳۲، ۱۱۳.
۱۱. زبیدی، محمدمرتضی (۱۳۸۵). تاج العروس من جواهر القاموس. بیروت: نشر دار الهدای.
۱۲. زمخشری، جارالله (۱۳۹۱). الکشاف عن حقایق التنزیل و عیون الاقوال. تهران: نشر ققنوس.
۱۳. شریعتی، مریم (۱۳۹۷). شاخصه‌های خانواده موفق براساس قرآن و روایات. نشریه معارف قرآن و عترت، (۸)، ۴-۱۰۷، ۱۲۸.
۱۴. علامه طباطبایی، محمدحسین (۱۳۷۸). المیزان فی تفسیر القرآن. قم: دفتر انتشارات اسلامی.
۱۵. علی اکبری، محمدجواد (۱۳۹۲). مطلع عشق. تهران: انتشارات انقلاب اسلامی.
۱۶. قرشی، علی اکبر (۱۳۷۱). قاموس قرآن. تهران: دار الکتب الاسلامیه.
۱۷. مجلسی، محمدباقر (۱۴۰۳). بحار الانوار. تهران: دار الکتب الاسلامیه.
۱۸. مطهری، مرتضی (۱۳۷۸). نظام حقوق زن در اسلام. تهران: انتشارات صدرا.
۱۹. معین، محمد (۱۳۶۲). فرهنگ معین. تهران: نشر امیرکبیر.